

De bisschop en de kolibrie – Over meertalig vertellen

In 2010 maakte ik voor het eerst kennis met het meertalig vertelfestival Feuerspuren in Bremen. Toen vooral als verteller, in de jaren erna ook als bezoeker.

In dit artikel wil ik graag op een rijtje zetten wat ik uit die ervaring en de gesprekken met andere vertellers inmiddels weet over het gebruik van andere talen in een verhaal en over het vertellen voor een meertalig of anderstalig publiek.

Het zal zeker geen volledig verhaal zijn. Er zijn vast aanvullingen op mogelijk. Die zijn dan ook van harte welkom!

Geen toren van Babel

Laat om te beginnen duidelijk zijn dat meertalig vertellen of vertellen voor een anderstalig publiek kán. Je kunt je verhaal duidelijk overbrengen zonder dat je publiek de taal die je spreekt (helemaal) hoeft te verstaan. Misschien komt hier dat wat ik ‘de magie van het vertellen’ noem wel extra sterk tot uiting. Juist ook in een meertalige setting kun je ervaren hoe wat jij vertelt een verbinding tot stand kan brengen tussen jezelf, het verhaal en het publiek, een verbinding die zorgt dat je over en weer wordt meegenomen in het verhaal. Dat neemt niet weg dat er allerlei tips te noemen zijn die helpen om dat contact met elkaar en met het verhaal tot stand te brengen.

Algemene tips

Om te beginnen is het belangrijk om extra goed te letten op zaken die bij het vertellen van elk verhaal belangrijk zijn. Je moet ‘beeldend vertellen’. Als jij voor je ziet wat je vertelt, kan je publiek het ook voor zich zien. Zoals wanneer mensen in het publiek omkijken om de man te zien in de deuropening, de man die jij aan het beschrijven bent. Het duidelijk hebben van wat op welke plaats is in je verhaal en waar het is in de ruimte, ‘de kaart’, is net zo belangrijk. Ook goed neerzetten van dialogen is nodig om voldoende begrepen te worden.

Als je in je eigen taal vertelt aan een publiek dat die taal niet verstaat, is het belangrijk om waar mogelijk korte zinnen te gebruiken. Let er ook op dat je wat rustiger en gearticuleerder spreekt dan je misschien gewend bent. Dit geeft het publiek de kans om gaandeweg woorden te herkennen wat het begrijpen ervan makkelijker kan maken.

Op welke manier je ook wil vertellen voor een anderstalig publiek, het is natuurlijk fijn als je ze in ieder geval even kunt begroeten in hun eigen taal of in een taal die ze goed verstaan. Je kunt dan ook je verhaal inleiden zodat mensen weten waar ze zich op kunnen richten. Meld even in welke taal of talen je gaat vertellen, zeker als dat niet in het programma vermeld staat.

Verschillende manieren

Er zijn verschillende manieren om meertalig te vertellen, met meer of minder van een andere taal erin. Voor de beschrijving daarvan ga ik nu uit van de verteller. Als ik het heb over ‘eigen taal’ of ‘vreemde/andere taal’ heb ik het dus over de eigen taal van de verteller of over een andere taal die hij of zij gebruikt.

Grofweg zijn er twee vormen:

1. Je eigen taal vermengd met een vreemde taal
2. Helemaal in je eigen taal

Met dubbele tong

Je kunt je eigen taal gebruiken als basis van je verhaal en die vermengen met een vreemde taal. Door regelmatig de taal van je toehoorders of een taal waarvan je kan verwachten dat die voldoende verstaan wordt (zoals Engels) te gebruiken, geef je het publiek de kans om weer even aan te haken. Deze fragmenten kunnen de vluchtheuvels zijn waarop het publiek je verhaal kan volgen.

Zelf heb ik al een paar keer met succes het volgende gedaan. Ik heb verhalen genomen met veel dialoog of extra dialogen in het verhaal verwerkt. Beste is als die dialogen plaatsvinden op centrale momenten in het verhaal. Ze kunnen ook wat net verteld is in je eigen taal herhalen in de vreemde taal. De verhaallijn bracht ik dan in het Nederlands, alle dialogen in deze gevallen in het Duits.

Zelf vind ik het wel belangrijk dat dat Duits dan ook klopt. Ik vertaal het dus eerst, desnoods met woordenboek ernaast, en leer de dialogen uit mijn hoofd. Mijn Duits is gelukkig goed genoeg om er dan later, als het verhaal me meer eigen is geworden, mee te gaan spelen.

Een andere keer, bij een verhaal dat we met zijn tweeën vertelden, werd elk verhaalfragment afgesloten met een couplet van een Engels liedje waarvan de tekst een samenvatting was van het voorgaande. Vooral stapelverhalen of verhalen waar op een andere manier veel herhaling in zit, lenen zich daar goed voor.

Soms kun je in de delen waarin je in je eigen taal vertelt ook nog letten op je woordkeuze. Als je bijvoorbeeld Nederlands en Duits neemt zijn er vaak woorden die veel op elkaar lijken en ook dezelfde betekenis hebben. Als ik in het Nederlands vertel over een boot snapt een Duitser direct waar ik het over heb, bij een pont wordt dat al lastiger. Maar als ik die pont nu consequent veer of veerboot noem dan ligt herkenning van het Nederlandse woord alweer meer voor de hand. Het is handig om zeker bij de centrale woorden en begrippen in je verhaal daarop te letten, als de vreemde taal tenminste lijkt op je eigen taal.

Gebaren of houdingen kunnen ook verhelderend werken. Zo mocht ik luisteren naar een zelf bedacht vervolg op de Bremer Stadsmuzikanten. Er werd vooral verteld in het Duits, maar delen van het verhaal waren in het Farsi. Vaak was het Farsi een herhaling van het Duits of andersom, maar soms werd een deel van het verhaal alleen in het Farsi verteld, een taal waar ik geen woord van snap. Toch wist ik waar het over ging. De twee vertellers gebruikten namelijk voor elk van de vier dieren dezelfde gebaren en houdingen. Samen met de expressie van stem en gezicht (je ziet of hoort emoties al snel) snapte ik in ieder geval welke richting het uit ging en kon ik het vervolg makkelijk weer oppakken. De meest minimale variant van het gebruik van een vreemde taal die ik gehoord heb was een Duits verhaal dat zich afspeelde in Nederland. De verteller bleef in het Duits vertellen, maar gooide er af en toe een Nederlands zinnetje tussendoor. Voor zover ik me kan herinneren waren dat altijd korte uitspraken van een Nederlander in het verhaal. De vreemde taal deed hier dus eigenlijk niets anders dan sfeer neerzetten.

De bisschop en de kolibrie

Maar is het dan ook mogelijk om helemaal in je eigen taal te vertellen en toch ervoor te zorgen dat het publiek het begrijpt?

Zelf heb ik dit nog niet uitgetoetst, maar ik heb als toehoorder mee mogen maken dat het inderdaad kan. Laat ik beginnen met een ervaring van zo'n 30 jaar geleden. Vers aangekomen in Egypte werd ik door mijn gastheer direct meegenomen naar een kerk. Die avond sprak daar een bisschop die ik moest horen. Half verdoofd van alle nieuwe indrukken en de drukte van Caïro kwam ik in een overvolle kerk terecht, half achter een pilaar. Ergens daarvoor was een man aan het praten. Ik kon hem enkel horen, niet zien. En toch wist hij me mateloos te boeien. Begrepen heb ik hem niet, maar ook als je elkaars taal niet verstaat, kan er blijkbaar toch een band ontstaan tussen verteller en publiek.

Ik kan me voorstellen dat dat voor een verteller te mager is. Je wil toch dat ook die verbinding van het publiek met het verhaal tot stand komt, dat ze op z'n minst een beetje begrepen hebben waar het over ging.

Hierboven heb ik al iets geschreven over een vertelling die *deels* in het Farsi was. Vaste gebaren en duidelijke emotie in stem en gezicht bevorderden het begrip bij de luisteraar. Laat ik hier nog een ervaring naast zetten met een verhaal dat helemaal in een voor mij vreemde taal verteld werd.

Er werd verteld in het Spaans. Nu kan ik dat een beetje volgen als ik het lees, maar als mensen het spreken snap ik er vrijwel niets van, hooguit één woord in vijf zinnen. Toch weet ik dat het ging over

een kolibrie die zijn snavel verloor en die langs andere dieren ging om ernaar te zoeken. Het liep ook goed af: hij kreeg zijn snavel terug. Hoe kan het dat ik het toch kon volgen?

De verteller gebruikte korte zinnen met ongelooflijk veel herhaling. Daardoor ging ik woorden herkennen. Bij elke belangrijk begrip of woord had hij een gebaar dat hij consequent gebruikte, wat ook weer hielp om woorden te gaan herkennen en begrijpen. Hij had een gezicht als elastiek en sprekende ogen die hij volop benutte, een soort Spaanse Jim Carrey. Achter hem zaten een paar musici en zangeressen die tussendoor heel kort zongen over het verhaal. Dat ontspande me even en de herhaling die erin zat was erg prettig voor het begrip. Tenslotte stond aan de zijkant nog iemand met een prentenboek van het verhaal. Ik moet zeggen dat ik in de 20 minuten die het verhaal duurde daar maar twee keer naar heb gekeken. Meer was voor een elementair begrip van het verhaal niet nodig.

Meertalig vertellen kan dus en is ook nog eens heel leuk om te doen. Het is een geweldige uitdaging om een publiek aan te spreken dat jouw taal niet kent.

Laat me afsluiten met te vertellen over een Turks jongetje van een jaar of 2,3. Hij zat in Bremen net als ik te luisteren naar het Spaanse verhaal over de kolibrie. De jongen zat vooraan op de grond met achter hem op een stoel zijn moeder met hoofddoek. De jongen was geboeid van begin tot eind, twintig minuten lang en rolde regelmatig haast over de grond van het lachen.

Meer bewijs dat meertalig vertellen werkt is niet meer nodig.

Frank Belt
oktober 2013

www.opverhaal.nl

Artikel gepubliceerd op de website van de Vertelacademie: www.vertelacademie.nl

Alle rechten voorbehouden.